

DEN NORSKE HELSINGFORSKOMITÉ
NORWEGIAN HELSINKI COMMITTEE

Utenriksminister Jonas Gahr Støre
Pb 8114 Dep
0032 Oslo

Oslo, 17. desember 2008

CC: Arbeids- og inkluderingsminister Dag Terje Andersen
Utlendingsdirektoratet (UDI)
Utlendingsnemnda (UNE)

Re: Norge må motta fanger fra fengselet på Guantánamo

Utenriksminister Jonas Gahr Støre,

Den norske Helsingforskomité vil utfordre norske myndigheter til å bidra til at noen av fangene som ikke kan returneres til sine hjemland fra USAs fengsel på Guantánamo får komme til Norge.

Det vil være et viktig bidrag til å avslutte den folkerettstridige interneringen av hundrevis av terrormistenkte i årevis, uten rettsaker og med bruk av virkemidler som er i strid med menneskerettighetene. Guantánamo har blitt stående som selve symbolet på den undermineringen av internasjonale menneskerettigheter som har skjedd under Bush-administrasjonen i USA.

Helsingforskomiteen ser fram til at Barack Obama skal overta presidentembetet i USA 20. januar 2009. Komiteen har forventninger til at USA på mange felter vil spille en mer positiv rolle i forhold til menneskerettighetene under den nye administrasjonen, ikke i minst i forhold til å opprettholde forbudet mot tortur og å fremme rettssikkerhet for alle.

Menneskerettighetsaktivister verden over har vært sjokkert over hvor langt den amerikanske presidenten George W. Bush var villig til å gå når det gjaldt å ofre grunnleggende rettigheter i kampen mot terror, både innad i USA og i utlandet. Nå må vi tenke fremover på hvordan vi kan yte positive bidrag for å gjenreise USAs potensial som en internasjonal forkjemper for menneskerettigheter.

Den nye presidenten vil stå overfor store utfordringer på en rekke områder, ikke bare de økonomiske. Han har signalisert at en av de første oppgavene er å stenge fengselet på Guantánamo-basen. Det sitter i dag omlag 250 fanger der, noen av dem på åttende året. Det må finnes løsninger for hver enkelt av disse fangene i samsvar med internasjonale og nasjonale standarder: De må enten stilles for en kompetent domstol eller så må de få sin frihet så raskt som mulig. For de som stilles for en domstol må kravene om at bevis fremskaffet ved tortur ikke kan brukes gjelde fullt ut.

Mange av de som det ikke er grunnlag for å reise straffesak mot kan ikke sendes tilbake til sine hjemland på grunn av fare for tortur, dødsstraff eller andre uakseptable forhold. Det dreier seg om rundt 60 fanger, som uigurer fra Kina, usbekere, libanesere, algeriere og personer fra Nord-Kaukasus. Informasjonen om disse fangene har kommet frem gjennom å sammenholde materiale fra amerikanske myndigheter, fra innsatte og løslatte fanger og fra advokater. Det spesielle med

disse fangene er at de aller fleste allerede er "klarert for løslatelse". Grunnen til at de ikke er løslatt, er at en ikke har noe sted å sende dem.

Historien til den usbekiske statsborgeren Oybek Jamoldinovich Jabbarov er illustrerende for situasjonen til mange av disse fangene. Han har vært fengslet siden desember 2001. Etter å ha forlatt Usbekistan bodde han i det nordlige Afghanistan sammen med kone, mor og små barn da det brøt ut kamper i området. Oybek dro for å finne et tryggere sted å bo, og fikk skyss av Nordalliansen som i stedet brakte ham til den amerikansk flybasen i Bagram. Nordalliansen fikk store løsepenger for Oybek. Amerikanerne praktiserte slike utbetalinger for potensielle terrorister, og grupperinger rundt Nordalliansen gjorde dette til en form for forretning.

Fra Bagram-basen ble han sendt til Guantánamo hvor han ble avhørt av usbekiske etterforskere, til tross for at disse er beryktet for bruk av tortur under forhør. Oybek ble beskyldt for å være tilknyttet en militant islamistisk gruppe i Usbekistan, *Islamic Movement of Uzbekistan* (IMU). Ingen klarte å finne noen bevis som støttet denne beskyldningen, og Oybek fikk allerede i løpet av den første tiden beskjed om at han nok ville bli løslatt innen kort tid. Men først i februar 2007 ble det besluttet at han var "klargjort for løslatelse".

De usbekiske etterforskerne på Guantánamo truet ham med at de nok ville få svarene de trengte så snart Oybek ble returnert til Usbekistan. Oybek har vært på usbekiske etterlystlister siden 2003. I Helsingforskomiteen vet vi alt for godt hva som kan vente ham dersom han returneres til Usbekistan, men USA har hittil ikke utelukket at han likevel kan sendes dit.

Amerikanske myndigheter har antydnet at rundt 20 fanger ikke bør returneres til hjemlandet av hensyn til deres sikkerhet, men det er gode grunner til å anta at det snarere dreier seg om rundt 60. USA må ta ansvaret for at disse blir bosatt, og det naturlige er da at alle disse tilbys opphold i USA.

Men sannsynligheten for at dette kommer til å skje er liten. Amerikanske organisasjoner som *Center for Constitutional Reform* og *Human Rights Watch* sier at det kan bli så politisk vanskelig å argumentere for at alle disse fangene skal bosettes i USA at det i seg selv kan bli et hinder for å stenge Guantánamo. I Europa har vi kanskje vanskelig for å forstå i hvilken grad terrorretorikken har satt sitt preg på det amerikanske samfunnet. Selv liberale demokrater kan ha vanskeligheter med å svelge argumenter for at opp mot 60 tidligere Guantánamo-fanger skal bosettes i USA av humanitære årsaker – selv om det aldri har blitt funnet beviser for at de har deltatt i eller støttet terrorisme.

Derfor må europeiske land bistå den nye administrasjonen under Barack Obama i arbeidet med å stenge Guantánamo ved å ta imot noen av de ureturnerbare fangene. Dette vil være et viktig bidrag i forhold til de enkeltpersonene dette gjelder og som har lidd stor urett.

USA har dessuten hatt mange støttespillere i krigen mot terror i Europa. Det kan etter vår mening være et argument for at europeiske land nå bør ta sin del av ansvaret og ta i mot fanger som er "klarert for løslatelse".

Portugals utenriksminister Luis Amado kunngjorde 10. desember at Portugal har tilbudt å ta i mot noen av disse fangene. Han utfordret andre EU-land til også å bidra. Vi vet gjennom våre nettverk at diskusjoner om dette er i gang i andre europeiske land.

- Norge kan bidra konkret og effektivt til at skammens fengsel på Guantánamo blir stengt, gjennom å ta i mot noen fanger som sitter i fangenskap fordi det ikke kan finnes løsninger for dem.

- Helsingforskomiteen har kontakt med nettverket av organisasjoner og forsvarsadvokater som arbeider med å finne land som kan ta i mot fanger. Vi har navn og historier til mange av disse fangene og assisterer gjerne norske myndigheter med å identifisere fanger det vil være naturlig at Norge tar i mot.

Norge har intet rettslig ansvar i denne saken. Det vil imidlertid være et viktig humanitært bidrag og en konkret støtte til påtroppende president Barack Obamas arbeide med å gjenoppbygge USA moralsk og menneskerettslig.

Med vennlig hilsen

Bjørn Engesland
Generalsekretær

Berit Lindeman
Rådgiver/informasjonsansvarlig